

לכה אה עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרל"א
ערש"ק פרשת תשא ה'תשע"ח

ה'ערב רב' שלא מתו בחטא העגל

הזהירות מה"גרגשי" שבנפש

בגדרי רחיצת ידים קודם התפלה

מרה שחורה סגולה להעדר פעולה

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת תשא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרלא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש.....

ה'ערב רב' שלא מתו בחטא העגל

מדוע במיתת סייף ובמגיפה נאמר "העם" ובהדרוקן – "בני ישראל"? / מדוע לא ה' שייך לבדוק את ה'ערב רב' כ"סוטות"? / שקו"ט בעונש ה'ערב רב' בחטא העגל

(עי' לקומי שיחות חט"ז עמ' 408 ואילך)

ח. פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....

מדוע נמשח אהל מועד בצורת "כ"ף"? / כפרה אפילו על זדונות

ט. יינה של תורה.....

הזהירות מה"גרגשי" שבנפש

אופן בירור מידת ה"מלכות" שבנפש / לדחות הרהורי רע בשתי ידיים / "שמר לך" ממחשבה דיבור ומעשה של ה"גרגשי"

(עי' לקומי שיחות חכ"א עמ' 223 ואילך)

יג. פנינים... דרוש ואגדה.....

"שני פנים", "יש אומרים" ו"דבר אחר" / מדוע משחו בצורה יוונית?

יד. חידושי סוגיות.....

בגדרי רחיצת ידיים קודם התפלה

יסיק דלהרמב"ם הוא מצד השוואה לקידוש ידיים ורגלים שבמקדש, ועפ"ז יבאר הלשונות ששינה כאן רבינו הזקן מן הרמב"ם, דתליא מילתא בהגדרת חיוב זה אם הוא מדין קדושה או מדין טהרה

(עי' לקומי שיחות חל"א עמ' 184 ואילך)

יח. תורת חיים.....

תחשוב טוב – יהיה טוב!

הפתגם החסידי "תחשוב טוב – יהיה טוב!", והמשמעויות השונות הנגזרות ממנו בחיי היום יום

ה'חשוב מן'שבת (תשא לא, ד)

כא. דרכי החסידות.....

תענוג בהמי בעשיית חסד עם הזולת!

כד. חוספה - שיחות קודש.....

גנו של הקב"ה

דברות קודש אודות היות עולם הזה "גנו" של הקב"ה, פרדס המצמיח פירות טובים

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

ה'ערב רב' שלא מתו בחטא העגל

מדוע במיתת סייף ובמגיפה נאמר "העם" ובהדרוקן - "בני ישראל"? / מדוע לא הי' שייך לבדוק את ה'ערב רב' כ"סוטות"? / שקו"ט בעונש ה'ערב רב' בחטא העגל

בפרשתנו מסופר אודות חטא העגל, אשר בא בסיבת ה"ערב רב" שהצטרפו לבני ישראל בצאתם ממצרים. וכמו שאמר הקב"ה למשה (לב, ז): "לך רד, כי שיחת עמך אשר העלית מארץ מצרים", ומפרש רש"י:

"שיחת העם' לא נאמר אלא 'עמך' - ערב רב שקיבלת בעצמך וגירתם, ולא נמלכת בי, ואמרת 'טוב שידבקו גרים בשכינה' - הם שחתו והשחיתו".

וכך גם מפרש רש"י את האמירה שאמרו כאשר יצא העגל - "אלה אלהיך ישראל" (לב, ד):

"אלה אלהיך - ולא נאמר 'אלה אלהינו', מכאן שערב רב שעלו ממצרים הם שנקלעו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו".

ובפשוטו משמע, שכל ה"ערב רב" חטאו בעגל (והצליחו להשפיע על עוד חלק מבני ישראל); ומכיון שכל מי שחטא בעגל קיבל את עונשו ונהרג לאחר מכן - וכדברי רש"י (לב, כ) ש"שלוש מיתות נידונו שם: אם יש עדים והתראה, בסייף. . . עדים בלא התראה, במגפה. . . לא עדים ולא התראה, בהדרוקן" - צריך לומר, שכל אנשי ה"ערב רב" מתו בחטא העגל, ולא נשאר מהם שריד ופליט.

אמנם למעשה, מוצאים אנו זמן ממושך לאחר חטא העגל, בפרשת בהעלותך (יא, א-ד), ש"האפסוף אשר בקרב התאו תאוה", ומפרש רש"י: "אלו ערב רב שנאספו עליהם בצאתם ממצרים"; ומכאן רא' שלא כל ה"ערב רב" מתו בחטא העגל, אלא היו שנשארו מהם גם לאחר מכן, ויש להבין פשר הדבר.

ב. ונראה בביאור הענין, ובהקדים דברי רש"י הנ"ל בדבר ה"שלוש מיתות" שהיו אז: רש"י מחלק בין שלוש כתות בחוטאי העגל, שכל אחת מהן קיבלה עונשה בדרך אחרת.

היו אלו שחטאו בעדים והתראה, והם נהרגו בחרב (מיתת סייף) – על ידי בני לוי שהרגום, ועליהם נאמר "ויפול מן העם ביום ההוא כשלושת אלפי איש" (לב, כח);

היו אלו שחטאו בעדים ללא התראה, והם נהרגו במגפה – וכמו שכתוב "ויגוף ה' את העם על אשר עשו את העגל" (לב, לה), ורש"י מפרש שם "מיתה בידי שמים לעדים בלא התראה";

והיו אלו שחטאו ללא עדים וללא התראה, והם נענשו בדרך מיוחדת, שעל זה נאמר "ויקח את העגל . . ויטחן עד אשר דק, ויזר על פני המים וישק את בני ישראל" (לב, כ) – ומפרש רש"י: "נתכוין לבודקם כסוטות . . שבדקום המים וצבו בטניהם".

ובכן, כד דייקת בלשון הכתוב לגבי שלוש כיתות אלו, יש הבדל בולט בין שתי הכתות הראשונות – אלו שחטאו בעדים ונענשו בסייף או במגפה – לבין הכתה השלישית, אלו שלא היו עליהם עדים:

בשתי הכתות הראשונות נאמר לשון "עם" – "ויפול מן העם", "ויגוף ה' את העם"; ואילו בכת השלישית נאמר "וישק את בני ישראל". ומשמעות הבדל זה, שעונשי המיתה – סייף ומגפה – שנענשו בהם אלו שהיו עדים על חטאם, היו כפף העם, כולל גם ה"ערב רב"; אולם זה שהשקה משה מים כדרך בדיקת סוטה (לאילו שחטאו בלי עדים) – זה עשה משה רק לבני ישראל בלבד, "וישק את בני ישראל", ולא לאנשי ה"ערב רב".

[וכפי שמוכן מלשון הכתוב לענין יציאת מצרים (בא יב, לז-לח): "ויסעו בני ישראל" . . כשש מאות אלף רגלי הגברים . . וגם ערב רב עלה אתם" – היינו, שה"ערב רב" נמנים בפני עצמם ואינם כפף "בני ישראל", דקאי על בני אברהם, יצחק ויעקב בלבד.

(בכמה מקומות שבהם נאמר "בני ישראל" פשוט הדבר שמתייחס לכולם, גם להגרים וכו'; אבל במקומות שבהם הכתוב משנה בלשונם ונוקט גם "עם" וגם "בני ישראל" – משמע שיש בזה כוונה מכוונת, כנ"ל).]

ומעתה מובן בפשטות איך היו מאנשי ה"ערב רב" שפלטו ממיתה – כי אלה מהם שלא היו עדים על חטאם לא נענשו כפף, שהרי השקאת המים היתה רק ל"בני ישראל" בלבד ולא ל"ערב רב".

[ומובן שדוחק גדול לפרש שמתוך ה"ערב רב" לא הי' מי שחטא בלא עדים, כך שלא הי' בהם את מי להשקות].

ג. ולפום ריהטא נראה הדבר כחידוש גדול, לומר שהחמיר הקב"ה בעונשם של "בני

ישראל" יותר מאשר ה"ערב רב"; אמנם באמת הסברא בזה פשוטה (ולהעיר גם מדברי הנביא - עמוס ג, ב: "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם"):

הטעם שבדק אותם על ידי מים, "כסוּמוֹת" - הוא משום ש"הזונה אחר עבודה זרה הוא כאשה המזנה תחת בעלה" (שפתי חכמים על רש"י).

ובכן, כבר לימד אותנו רש"י אשר דוקא "בני ישראל" הם הנחשבים בבחינת "אשה להקב"ה (וזה שזנו אחר עבודה זרה הוא "כאשה המזנה תחת בעלה"), ואילו ה"ערב רב" אינם בכלל זה:

בנוגע לחטא העגל מביא רש"י משל (פרשתנו לד, א): "משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות. מתוך קלקול השפחות יצא עלי' שם רע. עמד שושבינה וקרע כתובתה. . המלך - זה הקב"ה; השפחות - אֱלֹו עֶרֶב רֵב; והשושבין - זה משה; ארוסתו שֵׁל הקב"ה - אֱלֹו יִשְׂרָאֵל".

ונמצאנו למדים, אשר "ארוסתו שֵׁל הקב"ה" אלו דוקא "בני ישראל" ממש, ולכן ראויים הם "לבדוקם כסוטות", כמו אשה שיצא עלי' שם רע תחת בעלה (ולהעיר - ע"ד הדרוש - מאהבת יהונתן הפטורת פ' במדבר); ואילו ה"ערב רב" הם רק בבחינת "שפחות" בלבד, ואין שייך בהם כל הענין, כפשוט.

ויש להאריך הרבה בסוגיא זו, ועוד חזון למועד בעז"ה.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

מדוע נמשח אוהל מועד בצורת "כ"ף?"

ומשחת בו את אוהל מועד גו'

כל המשיחות כמין כ"ף יונת חוץ משל מלכים שהן כמין נזר

(ל, כו. רש"י)

ומביא רא"י לפירוש זה מצורת משיחת המלכים, שלא נמשחו בצורת אות כ"ף אלא "כמין נזר", שבזה רואים שאופן המשיחה קשור לפעולת המשיחה, ולכן, המלכים שמשיחתם לא קשורה לכהונה, לא נמשכו בצורה המורה על כהונה אלא "כמין נזר" המורה על המלכות.

(ע"פ לקושי שיחות חכ"ו עמ' 238 ואילך)

כפרה אפילו על זדונות

ה' א-ל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת. נוצר חסד לאֱלֹפִים נשא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה

(לד, ו-ז)

בתניא (חלק אגרת התשובה פ"ח) כותב כ"ק אדמו"ר הזקן בנוגע לייג מדות הרחמים: "ולכן הי"ג מדות הרחמים מנקים כל הפגמים וכמ"ש נושא עון ופשע ונקה". ולכאורה צ"ע, הרי בכתוב נאמר "עון ופשע וחטאה ונקה", ומדוע משמיט תיבת "וחטאה"?

ויש לבאר בפשטות:

אדמו"ר הזקן בא לבאר גודל מעלת י"ג מדות הרחמים, ש"מנקים כל הפגמים", גם הפגמים דזדונות, שאין קרבן מועיל לכפר עליהם, ורק י"ג מדות הרחמים שמתעוררים על ידי התשובה הם הפועלים כפרה אפילו על הזדונות.

ועל פי זה מובן מה שהשמיט "וחטאה" כי "חטא" היינו שוגג, והשוגג הרי מתכפר על ידי קרבנות, ולא נצרך בזה לכפרת הי"ג מדות דווקא. ומה שבכתוב נאמר "וחטאה" יש לומר שהוא מפני סיום הכתוב "ונקה לא ינקה", ש"רבותינו דרשו" פירושו ש"מנקה הוא לשבים ולא ינקה לשאינם שבים" (רש"י עה"פ). ולכן הזכיר הכתוב "וחטאה" כדי להורות שגם על "חטאה" – שוגג – אינו מנקה לשאינם שבים, וגם על שוגג צריך תשובה. וק"ל.

(ע"פ תורת מנחם ח"א עמ' 142 ואילך; לקושי שיחות ח"ד עמ' 1058 ח"ב 14; ח"ט עמ' 426 ח"ב 5)

לכאורה תמוה, הרי אין דרכו של רש"י בפירושו להורות דינים אלא לבאר פירוש המקראות, וא"כ מדוע מביא כאן צורת המשיחה שהיא "כמין כ"ף יונת", דלמאי נפק"מ צורת המשיחה בפירוש הכתובים? וביותר תמוה שמביא צורת משיחת המלכים, שבכלל לא מוזכרת כאן בכתוב!

ויש לומר הביאור בזה:

האברבנאל (בפירושו לפ' תצוה כט, ז. וכן בפרשתנו ב"העיקר הו") בפרטי המשיחה) מפרש שהטעם לזה שמשיחת אוהל מועד היא "כמין כ"ף יונת" הוא משום שבזה רמז "שהוא אשר בחר השם לכהן כי הכ"ף היא ראשונה לאותיות כהן". ועל פי זה יש לומר, שגם רש"י ס"ל שצורת "כ"ף יונת" באה לרמז על תיבה המתחילה באות כ"ף, רק שלרש"י אין בצורה זו רמז לשם "כהן" בלבד אלא גם לתיבת "כהונה".

וזהו פירושו של רש"י המשיחות כמין כ"ף יונת", דכל המשיחות שעל ידי שמן המשחה מטרטן לפעול קדושה בדבר הנמשח שיהי ראוי לעבודת הכהונה. ועל כן לא רק אוהל מועד נמשחו בצורת "כ"ף" המורה על הכהונה, אלא גם אוהל מועד וכליו נמשכו בצורה הרומז על תיבת "כהונה", כי פירוש "כהונה" הוא עבודה ושירות (ראה פרש"י תצוה כח, ג), וע"י המשיחה נכנסו להיות ראויים לעבודת המקדש והשירות בו.

וזהו שבא רש"י לפרש כאן, דהא דשמן המשחה הוא "שמן משחת קודש" (ל, כה), שפועל קדושה על הנמשח בו, הרי זה על ידי שמושחים בצורה הרומזת על הענין הנפעל על ידי המשיחה.

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

הזהירות מה"גרגשי" שבנפש

אופן בירור מידת ה"מלכות" שבנפש / לדחות הרהורי רע בשתי ידיים / "שמר לך" ממחשבה דיבור ומעשה של ה"גרגשי"

שבע אומות היו בארץ ישראל לפני כניסת בני ישראל לארץ: הכנעני, האמורי, החתי, הפרזי, החוי, היבוסי והגרגשי. אמנם לא היו צריכים בני ישראל לגרש את כל שבע האומות, כי הגרגשי פנה והלך מאליו.

בפרשתנו מונה הכתוב פעמיים את שש האומות ללא הגרגשי, ובשניהם מפרש רש"י מדוע לא מנה הכתוב גם את הגרגשי.

הפעם הראשונה היא בסיפור העתיד להיות בבוא בני ישראל לארץ: "לך עלה מזה . . אל הארץ . . ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני האמרי והחתי והפרזי החוי והיבוסי (לג, א-ב). ושם כתב רש"י: "ששה אומות הן והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו".

הפעם השנייה נאמרה לגבי הציווי "שמר לך את אשר אנכי מצווך היום". כחלק מן האזהרות על ההתנהגות הראוי בארץ, אומר הכתוב "הנני גרש מפניך את האמרי והכנעני והחתי והפרזי והחוי והיבוסי" (לד, יא). וגם שם פירש רש"י: "ו' אומות יש כאן כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם".

ומדברי רש"י נראה, ששני זמנים ואופנים יש כאן בפניית בני הגרגשי. מפירוש הפסוק הראשון משמע שתחילה יתקיים מה שהמלאך יגרש את שש האומות, ורק לאחר מכן יהי "והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו". אולם מהפסוק השני נראה, שמה שישנם רק ו' אומות, הוא "כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם", והיינו שפנה והלך מכבר עוד קודם שיגרש השי"ת את שש האומות.

ונוסף למה שיש ליישב זאת על דרך הפשט נראה במקור הדברים הביאור בזה, יש לבאר גם מה שיש לו לאדם ללמוד מכך בעבודתו את קונו. כי גם בנפש האדם יש את אותן

"שבעה עממין", ועליו לעמול לתקן מידות רעות אלו. ועבודה מיוחדת יש לו לאדם עם מידת ה"גרגשי" שבנפשו, ובוה גופא שני דרכים ואופנים, וכפי אשר יתבאר.

אופן בירור מידת ה"מלכות" שבנפש

שבע מידות ישנן בנפש האדם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות. ו"זה לעומת זה עשה אלקים", שיש שבע מידות טובות אלו מצד הקדושה, וכנגדן שבע מידות רעות מצד הקליפה. ולדוגמא – מצד הקדושה יש את מידת החסד שהיא אהבה להשי"ת, וכנגדה את חסד דקליפה שהיא אהבה לתאוות עולם הזה. ועל דרך זו – גבורה דקדושה היא יראת השי"ת, וכנגדה יראה דקליפה היא מידת הכעס. וכן בשאר מידות (וראה תניא פ"ג-ד).

והנה, כתבו בסה"ק (תורה אור צט, א. ועוד) ששבע האומות שהיו בארץ כנען, רומזות לאותן שבע מידות רעות דקליפה. וזהו סוד מצוות כיבוש שבעה עממין – שצריך האדם לעמול ולהילחם כנגד אותן מידות רעות, עד שיכבוש את המידות כולן שיהיו לצד הקדושה בלבד.

שבע המידות שבנפש מתחלקות בכללות לשני סוגים: שש הראשונות הן רגשות ונטיית הלב. ולדוגמא – לאהוב דבר מה, או ליראה ממנו, להודות ולהתבטל, או להילחם ולרצות בניצחון. אמנם, מידת ה"מלכות" אינה רגש פרטי ומסוים של הלב. ה"מלכות" היא ביטוי רגשות הלב, שלא ייוותרו בהרגש הלב בלבד, אלא יבואו לידי פועל ב"לבושי הנפש" – מחשבה, דיבור או מעשה. כאשר יש לו לאדם רגש של אהבה מצד הקדושה או מצד הקליפה, והוא חושב או מדבר ועושה בעניינים אלו, הרי בא ההרגש לידי פועל – והוא על ידי מידת המלכות – המחשבה, דיבור ומעשה של רגשות הלב.

ומעתה מובן, שמדת המלכות בצד הקדושה היא המחשבה, הדיבור והמעשה בעניינים של קדושה, ומידת המלכות של הקליפה היא המחשבה, הדיבור והמעשה בעניינים לא טובים.

והנה, אם עובד האדם עבודתו כראוי, שהולך ומברר ומזכך את שש המידות שבלבו, הרי אין לו צורך כלל לברר גם את מידת המלכות. כי "מלכות" דקליפה היא רק ביטוי של שש המידות הרעות בפועל, ואם בירר כבר את שש המידות, ואין לו יותר הרגשים של רע – הרי התבטלה מאליו "מלכות" דקליפה, כי כבר לא יחשוב האדם או ידבר ויעשה בענייני רע אם אין לו רגשות רעים לחשוב ולדבר בהם (ראה בזה בס' קהלת יעקב (לבעמח"ס מלוא הרועים) ערך גרגשי, בשם רבו החוזה מלובלין).

וזהו סוד מה שלא נמנה הגרגשי בסיפור כיבוש שבע עממין, כי מאחר והאדם "כובש" ומברר את שש ה"אומות" הראשונות, הרי אין כבר צורך לברר את ה"גרגשי" – היא מידת ה"מלכות", והיא מתבטלת מאליה. והוא מה שכתב רש"י שלאחר כיבוש שש

עממין הרי "הגרשי עמד ופנה מפניהם מאליו".

לדחות הרהורי רע בשתי ידיים

וכל אלו הדברים אמורים, כאשר הולך האדם בדרך הישר, וכבר בירר את שש המידות שבלבו. וממילא אין לו עוד מה לברר במידת המלכות דקליפה, והיא "עומדת ופונה מאליו".

אמנם, יש והאדם אוחז בעבודתו במצב שעדיין משמשות שש מידות אלו בלבו, והרי הוא אוהב וירא ומתפעל וכיוצא בזה בענייני רע וקליפה. וכפי שכתב בתניא (פ"ב) בנוגע למדריגת ה"בינוני", שאף שאינו חוטא לעולם, מכל מקום הרי מידות רעות נמצאות עדיין בלבו. ונפשו הבהמית יכולה "להתאוות תאוה לכל ענייני גשמיות עולם הזה, בין בהיתר בין באיסור ח"ו".

וכאשר נמצא האדם במצב זה, הנה עליו לעמוד על המשמר יומם וליל, שלא להניח לאותן מידות רעות המתעוררות בלבו לבוא לידי פועל. ואין צריך לומר שצריך לשמור שלא יוכל הרע "להוציא תאוותו מכוח אל הפועל להתלבש באברי הגוף", אלא צריך לראות שלא תעלה המידה "אפילו במוח לבדו להרהר ברע", כי "מיד בעלייתו לשם דוחהו בשתי ידיים, ומסיח דעתו מיד שנוכח שהוא הרהור רע". ועל זו הדרך בדברים שבין אדם לחברו "מיד שעולה לו מהלב למוח איזו טינא ושנאה חס ושלום, או איזה קנאה או כעס או קפיצא ודומיהן, אינו מקבלן כלל במוחו וברצונו".

ואם כן, כל עוד שלא התבררו ו"נכבשו" כראוי שש מידות דקליפה, הרי עיקר מלחמת האדם היא דווקא בעניין מידת המלכות. ועליו להלחם תמיד שלא להניח למידות הרעות שהתעוררו בלבו לבוא לידי ביטוי במעשה, בדיבור, ואפילו במחשבה ח"ו.

وهוא מה שכתב רש"י בפסוק השני שהובא למעלה: "ו' אומות יש כאן כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם". כאן לא כתב רש"י שהגרגשי פנה לאחר כיבוש שש אומות, וגם לא הוסיף שפניית הגרגשי הייתה "מאליו". כי עניין זה שבבירור מידת המלכות, נעשה גם קודם בירור וזיכוך שש המידות. ואדרבא: "שש אומות יש כאן", שש המידות הרעות הן "בתוקפו ובגבורתו". . . (כתולדתו) (תניא שם), וממילא אין בירור המלכות נעשה מאליו, אלא על ידי עבודה ויגיעה רבה.

"שמר לך" ממחשבה דיבור ומעשה של ה"גרגשי"

שני אופנים אלו שרומז רש"י בבירור ה"גרגשי", מתאימים לאותם הפסוקים שבהם כתבם:

אודות המצב בו המידות הרעות כבר נתבררו, והמלכות דקליפה מתבטלת מאליו,

מדובר בפסוק המתאר את הסדר הרצוי בכניסה לארץ: "עלה מזה . . אל הארץ . .
ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני וגו'" – וממילא הסדר הרצוי הוא שמבררים את
שש המידות דקליפה, וה"מלכות" מתבררת מאל"י.

והדרגה בה המידות הרעות בתוקפן כתולדתן, והאדם נלחם שלא יתבטאו בפועל על
ידי "מלכות" דקליפה, נאמרה כחלק מציוויים ואזהרות כלליות בעבודת היהודי. והכתוב
מזהיר במיוחד על העבודה עם ספירת ה"מלכות", המורה על מחשבה דיבור ומעשה
בפועל, משום שהמעשה הוא העיקר. השי"ת מזהיר את האדם: "שמר לך" שלא תיתן
ל"גרגשי" אשר בקרבך להביא לידי פועל את המידות הרעות שעודן פועלות בך.

וכאשר מתעסקים בבירור שבע מידות הרעות שבנפש, שכנגד שבעה עממין – זוכים
לגילויים שיהיו בגאולה העתידה לבוא, שאז יהי' כיבוש גם של אומות הקיני הקניזי
והקדמוני, שהמה רומזים על דרגות נעלות ועמוקות יותר – "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"
(שופטים יט, ח ובפרש"י. וראה לקוטי שיחות חל"ט עמ' 447 וש"נ).

פנינים

דרוש ואגדה

"שני פנים", "יש"

"אומרים" ו"דבר אחר"

ויקה מידם ויצר אותו בחרט ויעשהו עגל
מסכה

(לכ, ד)

כשמעיינים בפירושי רש"י על פסוק זה רואים שיש כאן שלושה 'דיבורים' שבכל אחד מהם מביא רש"י שני פירושים, אמנם באופן הבאת הפירושים יש הבדל: ב'דיבור' הראשון לשונו היא **"יש לתרגמו בשני פנים"**; ב'דיבור' השני מפסיק בין הפירוש הא' להב' בתיבות **"יש אומרים"**; וב'דיבור' השלישי כותב **"דבר אחר"**.

וי"ל שנרמז בזה השלבים בירידת האדם מרחי אל דחי, עד שבא ח"ו לחטא של עבודה זרה:

השלב הראשון הוא כשהאדם "מתרגם" את התורה "בשני פנים", וחושב שיש בתורה התחלקות ופירוד. ואף שהאמת היא שהתורה – בהיותה חכמתו של הקב"ה שהוא "אחד" בתכלית – כולה אחדות גמורה ופשוטה הנה מכיון שבפועל ישנם כמה פירושים בתורה, הרי זה נתן אפשרות לאדם לנטות מרגש האחדות הפשוטה שבתורה ולחשוב שיש כאן ענין של התחלקות ופירוד. וזהו השלב הראשון בירידת האדם – **"יש לתרגמו בשני פנים"** – שהאדם "מתרגם" את התורה **בשני פנים**, ונוטה מהאחדות הפשוטה שבתורה.

ומזה באה ירידה גדולה יותר, והיא השלב הב', **"יש אומרים"** – דבמקום להתבטל בתכלית לשכל וחכמת התורה, חושב האדם את עצמו ל"יש", ומדמה שגם הוא "מאן דאמר". ומזה בא לתכלית הירידה, השלב הג', **"דבר אחר"** – שנעשה מציאות נפרדת מאלקות, **"דבר אחר"**, עד לעבודה זרה ר"ל.

והעצה לכל זה היא לחזק את רגש האמונה וקבלת עול מלכות שמים, שע"ז מתחזק הרגש דאחדות ה' בכל הענינים, עד שגם כשלומד ענין בתורה שיש בו כמה פירושים מרגיש את אמיתית האחדות הפשוטה, וכך הוא שמור ובטוח מכל מצב

של פירוד והולך לבטח דרכו בעבודת ה' אחד".

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 150 ואילך)

מדוע משחו בצורה יוונית?

ומשחת בו את אהל מועד גו'

כל המשיחות כמין כ"ף יונית

(ל, כו. רש"י)

לכאורה צריך ביאור, מאי טעמא השתמשו דווקא בצורת אות "יונית" כדי למשוך את המשכן ולא באות בלשון הקודש?

ויש לומר הביאור בזה על דרך הפנימיות:

בספרי חסידות (תרי"א מא, א. שם, ג. שערי אורה ד"ה כתיב כי אתה נרי פט"ז ואילך, ועוד) נתבאר הפירוש הפנימי בדברי חז"ל שה"יונים" .. טמאו כל השמנים שבהיכל" (שבת כא, ב), ד"שמן" מורה על חכמה (ראה מאור"א בערכו ובכ"מ), וכמרומז בלשון חז"ל "מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצוי" בהן" (מנחות פה, ב). וא"כ, "שמנים שבהיכל" מרמז על חכמה דקדושה. והיוונים, שהיו מיוחדים בחכמות טמאות, באו לנגד לחכמה דקדושה. וזהו "טמאו השמנים שבהיכל" שהיוונים טמאו את החכמה הקדושה ר"ל.

וביטול טומאה זו של חכמת יון בא על ידי "פך שמן" ה"חתום בחותמו של כהן גדול", והיינו, ד"פך שמן" רומז על ה"שמן משחת קודש" – שמן המשחה, שנקרא "קודש" מלשון קדוש ומובדל, ומורה על מדריגה נעלית ביותר, שנעלית היא מחכמה, וגדולה כל כך עד שאין כחות הקליפה והטומאה יכולים לנצחה, ואדרבה, כשמשתמשים בכח ה"שמן משחת קודש" מנצחים ומבטלים את קליפת חכמת יון לגמרי.

וזהו הרמז בזה שהמשיחה בשמן המשחה היתה "כמין כ"ף יונית" שבזה רמז דשמן המשחה פועל ביטול קליפת יון, עד שלא רק שאין קליפת יון מנגדת לקדושה אלא אדרבה משתמשים בלשון יונית עצמה לקדושה, עד שבמשיחה זו נפעלת קדושת הדבר הנמשח.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ו עמ' 246 ואילך)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

בגדרי רחיצת ידיים קודם התפלה

יסיק דלהרמב"ם הוא מצד השוואה לקידוש ידיים ורגלים שבמקדש, ועפ"ז יבאר הלשונות ששינה כאן רבינו הזקן מן הרמב"ם, דתליא מילתא בהגדרת חיוב זה אם הוא מדין קדושה או מדין טהרה

ולפ"ז פלוגתת הרמב"ם והראב"ד היא בפירוש הברייתא הנ"ל (עיי' מעשה רוקח כאן), דלהרמב"ם איתניא לענין תפלה (ורק שהש"ס הביא הברייתא לענין ליפות), ולהראב"ד לא לענין תפלה איתניא אלא לענין אי מותר כדי ליפות את עצמו. והאחרונים (ראה פרחי ציון לכפתור ופרח פ"ה, תו"ש פרשתנו ל, כא), הוסיפו לבאר שיטת הרמב"ם ע"פ גירסת כתב יד בש"ס שבת שם "רוחץ" . פניו ידיו ורגליו משום שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל . . כל פעל כו", דהרמב"ם גריס הכי בש"ס, שרחיצה זו היא "שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל", ולכן מפרש שהברייתא שנוי' לענין תפילה, משא"כ להראב"ד הגירסא כלפנינו שהובא רק הפסוק "כל פעל ה' למענהו", ולכן מפרש שכוונת הברייתא אינה לענין חיוב לפני התפילה

כתב הרמב"ם רפ"ד מהל' תפלה דטהרת הידים היא מדברים המעכבים את התפילה, ולהלן שם ה"ג "במה דברים אמורים שאינו מטהר לתפלה אלא ידיו בלבד בשאר תפלות חוץ מתפלת שחרית אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר כך יתפלל". ובהשגת הראב"ד "לא ידעתי רגליו למה". ובמגדל עוז השיב "ואני תלמידו מצאתי אותו שנוי בברייתא בשמעתא בתרייתא דפרק במה טומנין (שבת נ:.) דאסיקנא סברי לה כי הא דתניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונוה משום שנאמר כל פעל ה' למענהו". ושוב השיב על כך בכסף משנה "ולי נראה דלא אישתמיטתי' האי ברייתא להראב"ד . . דלא לענין תפלה איתניא האי ברייתא אלא לענין אם מותר לרוחץ פניו ורגליו כדי ליפות את עצמו וכפירש"י" (שבת שם).

אלא היתר ליפות את עצמו.

אמנם לפ"ז עדיין תימה על הרמב"ם אמאי לא הזכיר כלל בדבריו האי קרא דמיני' שמעינן לחידוש דין זה – "משום שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל", כמעשהו לקמן ה"ו שהזכירו לענין תפלת בעל קרי. ועוד, דלפי גירסא זו בברייתא, אין מובן אמאי חיוב זה שייך לתפילת השחר דוקא יותר משאר התפילות.

ובש"ו ושם הכהן ס"א ביאר דטעמי' דהרמב"ם הוא כהיסוד שכ' הרשב"א (שו"ת ח"א סקצ"א) בחילוק תפלת שחרית ותפלת מנחה וערבית "שבשחר אנו נעשים כברי' חדשה . . צריכים אנו להודות לו ית' על שבראנו לכבודו ולשרתו ולברך בשמו, ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן הברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר ולפיכך אנו צריכים להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו". ועפ"ז מבאר בשו"ת הנ"ל ד"כיון שכל כהן הי' צריך לקדש ידיו ורגליו קודם העבודה בשחרית ולכן צריך ליטול ידיו ורגליו בתפלת שחרית וכיון שכהן העובד כיון שנוטל ידיו שחרית שוב אין צריך לקדש כל היום, לכן לא תקנו בשאר התפלות רק נטילת ידים מפני שידים עסקניות".

והנה ז"ל רבינו הזקן בשו"ע הל' נט"י (מהדו"ק ס"ד ס"א) "כל אדם הקם ממטתו שחרית בין עשה צרכיו ובין לא עשה צרכיו צריך לרחוץ ידיו . . מן הכלי ואפילו אינו רוצה להתפלל עד לאחר כמה שעות לפי שכל אדם כשהקב"ה מחזיר לו נשמתו נעשה כברי' חדשה כמ"ש חדשים

לבקרים כו' שהאדם מפקיד נשמתו עיפה והקב"ה מחזיר לו חדשה ורגועה כדי לעבוד להשי"ת בכל יכולתו ולשרתו כל היום הזה כי זה כל האדם, לפיכך צריכים אנחנו להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי כדי לעבוד עבודתו ולשרתו כמו כהן שהי' מקדש ידיו מן הכיור בכל יום קודם עבודתו", וממש"כ "אפילו אינו רוצה להתפלל עד לאחר כמה שעות" מוכחא מילתא שאי"ז שייך לתפלה כהרמב"ם, אלא הקדמה לכללות מעשה האדם לקנוי "כ"ה היום הזה" (וכמובן ג"כ מהא שהביא דין זה בהלכות נטילת ידים, דלא כהרמב"ם שהביאו בהל' תפלה). ועוד שינוי, דרבינו הזקן (כהרשב"א) לא הזכיר רחיצת רגלים שהזכיר הרמב"ם, אף שגם הוא נקט השייכות לקידוש כהן.

וי"ף דהנה בחיוב רחיצת הכהנים ידיהם ורגליהם (שבפרשטנו) מצינו דלפי פשוטו טעמו הוא כמ"ש הרמב"ן על התורה "דרך כבוד של מעלה כי כל הקרב לשולחן המלכים לשרתו כו' רוחץ ידיו בעבור היות הידים עסקניות כו'". וי"ל שבזה נכלל לא רק נקיות כפשוטה אלא גם גדר טהרה (עיי' ל' פי' המיוחס לראב"ד על ס' יצירה פ"א מ"ג), כמו טהרה מטומאה שהיא ע"י טבילה, ואף הכא הוא מעין טבילה, ועיי' יומא לב: דקידוש וטבילה למדין זמ"ז, וטבילה צ"ל לפני כניסה לעבודה אע"פ שהוא טהור (שם ל ע"א). אולם מלשון התרגום עה"פ "ויקדשון כו'" (עיי' בבבאי ובתו"י יומא לב ע"א), וכן מלשון מתני' דיומא (כח, סע"א; ל, א; לא, ב ובכ"מ) "קידוש ידים ורגלים", משמע שאין זה ענין של טהרה בלבד אלא יש כאן תוספת קדושה.

בטהרת הידים אלא צ"ל גם רחיצת (פניו) רגליו, כקידוש ידים ורגלים של הכהן לפני עבודתו במקדש. אמנם רבינו הזקן ס"ל בפירוש דברי הרשב"א שתקנה זו אינה מצד ענין הטהרה אלא מצד דין קדושה, וכמודגש בלשון הרשב"א "לפיכך אנו צריכים להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש כו'" ולא הזכיר לשון של טהרה, ולהכי ס"ל דמתקיימין הדברים גם בנטילת ידים לחדו, כיון שגם בקידוש ידים ורגלים שבמקדש הי' עיקר הקידוש בידים.

ובביאור עומק יסוד החילוק ביניהם יש לומר בהקדים דלהרמב"ם הא דתקינו רחיצת ידים ורגלים מעין קידוש ידים ורגלים של כהן הוא מפני שתפלות כנגד קרבנות תיקנום (ברכות כו:), וכמ"ש להדיא בספר המנוחה על הרמב"ם כאן, ולהכי צ"ל קידוש ידים ורגלים לפני שחרית כמו כהן קודם עבודתו במקדש, ואולם הרמב"ם ס"ל שההשוואה היא רק להתחייב בטהרה ולא בקדושה, פ"י כי הנה דין טהרה הוא בעיקר מצד הגברא, שמי שאינו טהור אינו ראוי לעבודה, משא"כ דין קדושה הוא מצד קדושת המקדש, דקודם שנכנס או עושה עבודה במקדש צ"ל במצב של קדושה יתירה; וס"ל להרמב"ם שזה שהתפילה היא במקום קרבנות אינו ממשיך עלי' קדושה כבמקדש, וההשוואה היא רק מצד הגברא, שעבודת המתפלל היא כעבודת המקריב (ראה טושו"ע סצ"ח). משא"כ רבינו הזקן ס"ל שהדמיון אינו כלל מצד עבודת תפלה שבמקום עבודת קרבן, אלא מפני שה"אדם מפקיד נשמתו עיפה והקב"ה מחזיר לו חדשה ורגועה כדי

והנפקותא בזה, דלענין דין טהרה יש גדר אחד להידיים ורגלים, כשם שבטבילה צריך לטבול כל גופו, והידיים ורגלים לענין זה הוו כמציאות אחת, ואין טהרה לחצאין, משא"כ דין קדושה עיקרו בידים, שבהן נעשות בפועל עבודות שבמקדש (והרגלים הן רק כעין עזר - צ"ל עמידה על הרצפה וכו', עיי' ספרי קרח יח, ז ובפ"י רבינו הלל שם). ובחינוך מצוה קו "משרשי המצוה . . ראוי לנקות הידים שהן העושות במלאכה בכל עת יגעו הכהנים בעניני הבית".

ומצינו לומר שנרמזו ב' הענינים בתרי קראי שבפרשתנו (ל, יט. שם, כא. וראה פנים יפות כאן), "ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם", "ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו", דקרא בתרא קאי בדין טהרה שבקידוש ידים ורגלים, ולכך נאמר "ידיהם ורגליהם" ביחד בלי הפסק, כי לענין הטהרה הם כגוף ומציאות אחת; משא"כ קרא קמא קאי בענין הקדושה, שבזה נאמר "ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם", בהפסק לשון "ואת" (עיי' צפע"נ על התורה כאן), שאין הידים ורגלים בגדר ומציאות אחת, וקידוש רגלים בא כהוספה על הקידוש ידיים.

ובזה מצינו לבאר החילוק בין גדר הדין שהזכיר הרמב"ם בהלכה זו (לפירוש שו"ת ושב הכהן) להדין שהזכיר רבינו הזקן בשו"ע. דלהרמב"ם רחיצת ידים כו' בזמן הזה היא מעין דין טהרה שבקידוש ידים ורגלים, וכמפורש בלשונו ב"חמשה דברים (ש)מעכבים את התפלה" - "טהרת ידים כו'", ובזה מוסיף שלשחרית אינו די

לעבוד להשי"ת בכל יכולתו ולשרתו כל
 היום הזה כי זה כל האדם לפיכך צריכים
 אנחנו להתקדש בקדושתו וליטול ידינו
 מן הכלי כדי לעבוד עבודתו ולשרתו";
 ומטעם זה ס"ל שאין נטילה זו שייכת
 לגדר פהרה, כי גדר פהרה יתכן רק כהכנה
 לעבודה מסויימת (תפלה, לימוד התורה,
 עשיית מצוה וכיו"ב), משא"כ זה שהאדם
 עובד ה' "כל היום . . כי זה כל האדם",
 הרי בזה נכלל כל עשיותיו במשך כל
 היום - ולכן ס"ל שזהו מעין דין קדושה
 שבקידוש ידים ורגלים, שקדושה זו אין
 ענינה לטהר עצמו להבדל ממצבו שלפנ"ז,
 בכדי שיוכל לעבוד ולשרת, אלא הוא כעין
 הכשרה לעבודה ושירות.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

תחשוב טוב – יהיה טוב!

הפתגם החסידי "תחשוב טוב – יהיה טוב", והמשמעויות השונות הנגזרות ממנו בחיי היום יום

לחשב מחשבת

(תשא לא, ד)

המחשבה תועיל

לפלא שמדברים ומדברים וכשמגיע לפועל – כל אחד ואחד חושב שהכוונה למישהו אחר, לא אליו!

כמה וכמה פעמים מובא פתגם – הוראת רבותינו נשיאנו¹ "תחשוב טוב ויהי טוב" ("טראַכט גוט, וועט זיין גוט") (שהכוונה שהמחשבה תועיל בזה) – ובהיפך מזה "ממציא" מחשבות באופן הפכי, ולמרות שנמצאים בחודש אדר שנצטוינו להרבות בשמחה², שרוי בעצבות (עיין תניא בזה³) וכו'.

וחותמים בדבר מלכות: תחשוב טוב ויהי טוב – בנראה ובנגלה.

(אגרות קודש ח"כ עמ' קצה)

השמחה ממחרת את שיפור המצב

זה עתה נתקבל מכתבו . . בו כותב אודות מצבו עתה.

(1) ספר המאמרים תרפ"ז ע' רלו, בשם כ"ק אדמו"ר הצמח צדק.

(2) תענית כט, א.

(3) פרק כז ואילך.

והנה בטח שמע פתגם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש (אביו-זקנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר):
העולם אומרים שאם אין ביכולת לעבור מלמטה, אזי יש לעבור מלמעלה, אבל אני סבור
שמלכתחילה יש לעבור מלמעלה.

והוא הדין בנדון זה, שאף על פי שלכאורה צריך לחכות בהשמחה גלוי' עד שיוטב
מצב הבריאות בפועל, הנה יש מקום לומר על פי נוסח הנ"ל להקדים השמחה על הטבת
הבריאות אף שלעת עתה אינה בגלוי, וזה עצמו ימהר הענין.

והוא על דרך הפתגם שנשמע כמה פעמים מנשיאי חב"ד "תחשוב טוב ויהי טוב",
ופשיטא שכשמביאים זה בדבור של שמחה ובמעשה של שמחה, וביחוד בהנוגע לכבוד
תורתו אשר על ידי עטו עט סופרים יש בידו להשפיע על הרבים בהאמור, הרי ידוע שכר
הני בדוחי (תענית כב, א).

(אגרות קודש חט"ז עמ' רנב)

סגולה שלא יבוא הדבר לידי פועל

במענה על מכתבו, שבו נראה שעדיין לא פעלתי עליו רוממות הרוח, וכמדומה שכבר
אמרתי לו כמה פעמים, שעפ"י המבואר בספרים - לאו דוקא בספרי חסידות - הנה אין
לחדש סברות של מרה שחורה בעולם, שזהו סגולה שלא יבוא הדבר לידי פועל, ולא
רק שאין לחדש בדבור - ועל דרך המובא בדא"ח (כמדומה שנרפס בסוף סידור מאה שערים)
שהרב המגיד כשהי' נופל לו סברא הי' אומרה בדבור כדי להמשיכה בעולם - אלא
שאפילו במחשבה אין לחדש סברא כזו והטעם כנ"ל, והוא מובן גם כן מפתגמי כ"ק
נשיאינו רבותינו הקדושים שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שהיו אומרים "תחשוב טוב יהי'
טוב".

בטח נדמה לו שקשה במאד לפעול על כח המחשבה בהנ"ל, ובלית ברירה ילביש כח
המחשבה במחשבה דתורה, ומהטוב ברוחניות יומשך גם כן טוב בגשמיות.

והמורם מכל הנ"ל, אשר ככל מה שיתחזק בבטחונו עד שיפעול גם על המחשבה
דיבור ומעשה שלו, הרי יתגשם הדבר במוחש יותר לפרנסה בהרחבה בגשמיות וגם
ברוחניות.

(אגרות קודש ח"ו עמ' רפז-ז)

עצם השמחה מטיבה את המצב

מה שכותב אשר מעבודתו אין לו נחת וכו' ועבודה קשה היא וכו'.

הנה היפך השכל ישנם כמה אנשים שהונח אצלם שאין צריך להראות פנים שוחקות ושביעת רצון מהאופן שהשי"ת מנהיג את העולם בכלל ועניניהם בפרט, כיון שהרי אפשר שיתפרש הדבר שהם מסתפקים במה שיש להם, וככל שהוא טוב הרי אפשר שיהי' טוב עוד יותר, ולכן צריך לעמוד בטענות תמידיות מהקושי ובמרירות על כל צעד וענין.

והנה מובן שזהו היפך הוראת תורתנו הק', ומכל שכן וקל וחומר ממאמר רבותינו ז"ל⁵ על הפסוק "כל הנשמה תהלל י"ה", שעל כל נשימה ונשימה צריך להלל, על אחת כמה וכמה כשבאה הצלחה בהעבודה . . ונוסף על כל זה הרי פסקו בזהר הק' שכשמראים פנים עצובות מעוררים ח"ו עד"ז גם מלמעלה ובההשפעה שמלמעלה, מה שאין כן כשהאדם עומד בשמחה ובשביעת רצון איך שיהי' מצבו, הרי זה עצמו מטיב המצב ובא משוב, לטוב גדול יותר (יעוין בזה"ב קפ"ד ע"ב).

ואין רצוני להאריך, כי מסופקני אם ישנה זה את ההרגל בהנהגה שלו הנ"ל (אף שתקוטי שעדיין לא נהפך לטבע שני אצלו), ובפרט שגם שורות אלו מספיקות להבהיר את המצב כמו שהוא, והשי"ת יזכהו לראות את אשרו שהעמידוהו בקרן אורה, וצריך להודות ולהלל על מה שמצליח . . בהשתדלות שעד עתה.

(אגרות קודש ח"א עמ' שכא)

(5) בראשית רבה יד, א.

(6) תהילים קנ, ו.

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

תענוג בהמי בעשיית חסד עם הזולת!?

ילד קטן שהוא לומד בטוב כפי ערכו, ואביו או רבו נהנים מלימודו וישפיעו לו השפעה מרובה בהשכלה מה שאינו לפי ערכו כלל, או שישבחוהו ויפארוהו על התמדת לימודו והדומה, הנה דבר ההשפעה כמו שהיא לעצמה היא טוב אבל להילד ההוא הרי זה מזיק דלא לבד שאינו מביא לו שום תועלת, אלא עוד מאבד חושיו וכחותיו.

תענוג בהמי בעשיית חסד עם כל אחד

...[הנה] במדת הטוב והחסד שעושה עם זולתו שיש בזה תענוג נפלא להאיש הטוב, ובזה יש גם כן מדריגות חלוקות, שאם הטוב שלו הוא רק מצד הטבע לבד בלי הבחנת השכל, והיינו דלהיותו איש טוב וחסד ולזאת הרי הוא עושה טוב וחסד עם כל הבא לידו, דכל אחד יהי' מי שיהי' שצריך איזה טוב וחסד באיזה דבר שיהי' הרי הוא עושה עמו טוב וחסד בלי הבחנה בין טוב לרע והראוי ושאינו ראוי, ועוד זאת דאין שום כוונה פנימית בעשיית הטוב אתו, והגם שהתענוג בזה הוא תענוג נפלא במאד, דלהיותו איש טוב וחסד הרי השפעת הטוב והחסד עם מי שיהי' הוא תענוג גדול, ומכל מקום הנה התענוג בזה הוא גם כן תענוג בהמי שהוא התגברות האהבה טבעית בלבד.

וכידוע דהבהמה עיקרה הוא בבחינת המדות לבד ואין לה דעת כלל, דאדם הרי יש לו דעת, וגם המדות הרי צריכים להיות על פי הבחנת והנהגת השכל דוקא, אבל כאשר האדם מתנהג ומתענג בפעולת המדות לבד, בלי הנהגת השכל, בין שהמדות טובות הן מן התולדה שמתולדתו הוא איש טוב וחסד, או שעבד בעבודה גדולה, והיינו שמתולדתו הוא בעל מדות ממוצעים, או גם אפילו לא טובות, ורק שפעל בעבודה להפוך המדות

מרע לטוב, דעבודה על פי השכל, אמנם בהנהגתו ותענוגו הוא מתענג על פי המדות לבד - הרי הוא כבהמה, כי אם כל מדות בני אדם צריכים להיות פעולתם בכל פעם ופעם על פי השכל דוקא, וכמו במדת הטוב להבחין בין טוב לרע וראוי ושאינו ראוי.

ההשפעה טובה, אך מזיקה לילד

דישנם דברים שבעצם הם טוב ודוקא כאשר הם באים על פי שכל אז הם טוב, ובאם לאו מתהפכים לרע, וישנם ענינים שהם לא טוב מצד עצמם וכאשר הם באים על פי הבחנת והנהגת השכל הם עצמם נעשים טוב, וכמו ההשפעה גשמית למי שהוא צריך לזה, והיינו דכאשר בא על פי הבחנת השכל אז הוא טוב.

וכמו עני ר"ל שהוא חסר ומשפיעים לו השפעת עזר הרי הוא טוב, אבל כאשר יבקש עזר מהמלך בדבר החסר לו, ויצוה המלך לעשותו לשר ומושל הרי יעבירונו על דעתו, דזהו הבקשה ריש ועושר אל תתן לי, שלא יהי' קצוות רחוקות כי אם כפי הדרוש שהוא מדת המיצוה.

וכן בילד קטן שהוא לומד בטוב כפי ערכו, ואביו או רבו נהנים מלימודו וישפיעו לו השפעה מרובה בהשכלה מה שאינו לפי ערכו כלל, או שישבחוהו ויפארוהו על התמדת לימודו והדומה, הנה דבר ההשפעה כמו שהיא לעצמה היא טוב אבל להילד ההוא הרי זה מזיק דלא לבד שאינו מביא לו שום תועלת, אלא עוד מאבד חושי וכחותיו.

וישנם ענינים דלעצמם אינם טוב, אבל כשבאים על פי משפט השכל והבחנתו הרי זה טוב, וכמו שכתוב "חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר", דצריכה להיות הבחנת השכל בטוב ורע והראוי ובלתי ראוי.

והעיקר דצריכה להיות כוונה פנימית בעשיית הטוב, ואז הנה הטוב בא באופנים שונים, דלפעמים צריכים למנוע את ההשפעה גם אפילו ממי שראוי לו להשפיע, ולפעמים צריכים להשפיע חסד גם למי שאינו ראוי, אך בשביל הכוונה והתועלת שיהי' מזה, ולפעמים מניעת ההשפעה הוא חסד וטוב, וכמו באחד שהוא יודע אשר לרגלי עניניו הפרטים מגיע לו ח"ו איזה היזק וצער ר"ל, הנה במניעת הטוב והחסד הזה, הרי גורם שינצל מהיזק ח"ו וצער יותר גדול ר"ל.

וכל זה הוא דכאשר המדות באים על פי הבחנת והנהגת השכל דוקא.

אברהם אבינו גמל חסד כדי שיברכו את ה'

וכמו שמצינו באברהם אבינו ע"ה שהי' איש הטוב והחסד מצד שרש נשמתו שהיא בבחינת החסד, וכדאיתא בפרדס בשם ספר הבהיר "אמרה מדת החסד לפני הקב"ה מיום היות אברם בארץ לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי אלא אברם עומד ומשמש במקומי",

דבהיותו למטה השפיע טוב וחסד לכל, עד שהחליף מדת החסד, וכדאיתא באורחות צדיקים דאברהם אבינו ע"ה הי' נדיב בממונו בגופו ונפשו שהשפיע טוב וחסד לכל.

אמנם כל זה הי' על פי הנהגתו והבחנת השכל דוקא, שהי' מאכיל ומשקה גם לערבים, והי' הכוונה בכדי להודיע אלקותו ית' בעולם דכתיב "ויסע אברהם הלך ונסוע", דכל הליכותיו ונסיעותיו הי' לפרסם אלקותו ית' בעולם, והי' זה במסירות נפש ממש כנודע, והתכלית ועיקר ההשפעה הי' בשביל לקרב את הבריות לאלקות, וכדאיתא בגמ' (סוטה דף יו"ד ע"א) על הפסוק "ויקרא שם בשם ה' אל עולם" "אמר ריש לקיש אל תקרי ויקרא אלא ויקריא (לימד לבריות לקרא בשם הו"י אל עולם, רש"י) שהקריא אברהם לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושכ, כיצד? לאחר ששאלו ושתו עמדו לברכו (לאברהם) אמר להם וכי משלי אכלתם משל אלקי עולם אכלתם הוודו ושבתו וברכו למי שאמר והי' העולם", וזה הי' תכלית כוונת החסד, ולא מצד החסד הטבעי, כי אם בכדי לקרב על ידי זה את הבריות לאלקות,

ובמדרש רבה (וירא פמ"ט) איתא 'אברהם הי' מקבל את העוברים ושבים, משהיו אוכלים ושותים אמר להם ברכו, אמרו לו מה נאמר אמר להם אמרו ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו, אם מקבל עליו ומברך הווא אכיל ושתי ואזיל, ואם לא הווא מקבל עליו לברך הווא אמר לי' הב מה דעלך, ואמר מה אית לך עלי, הווא אמר לי' חד קסיטא (פי' בערוך כלי של חרס או מתכת או מכל דבר, מ"כ) דחמר (יין) בי' פולרין (מין מטבע, מ"כ) וחד ליטרא דקופר (ליטרא בשר, מ"כ) בי' פולרין, וחד עיגול דריפתא (לחם, מ"כ) בי' פולרין, מאן יהיב לך חמרא במדברא, מאן יהיב לך קופר במדברא, מאן יהיב לך עיגולא במדברא (מי נתן לך מעולם במדבר בשר לחם ויין, מ"כ) מאן דהווא חמי ההוא עקתא דהווא אעיק לי' (משהי' רואה האורח הצרה ההוא שהוא מיצר לו, מ"כ) הווא אמר ברוך אל עולם שאכלנו משלו'.

וכן כל המדות צריכים להיות על פי הבחנת השכל דוקא, ואז הנה התענוג שבזה הוא תענוג רוחני ונעלה.

(ספר המאמרים תרפ"ד עמ' מה ואילך)

הוספה

לקט מתוך דברות קודש
בענייני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
דברים אלו לא הוגחו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה,
באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

גנו של הקב"ה

אף שב'ענייני בשר' נראה כי העולם הולך ומדרדר משנה לשנה צריך לידע את
האמת: כל זה הוא מעצת היצר להכביד העבודה אך באמת העולם הוא 'גנו של
הקב"ה', גן עושה פירות!

"אכשור דרא בתמיהה"

בתחילת המאמר מביא בעל ההילולא (כ"ק אדמו"ר הרי"צ זצוק"ל) את דברי ה'מדרש
רבה' על הפסוק "באתי לגני" – "לגן אין כתיב כאן אלא לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי
(עיקר שכינה) בתחילה וכו'", ועל זה מיוסד המאמר שלו.

כלומר: התחלת המאמר היא – שהעולם הוא "גני", שזהו ענין של "גן", אלא שכאן
לא נאמר ("באתי לגן", כי אם "לגני" (בתוספת יו"ד) כיון שזהו "גנוני", היינו, שזהו
"גן" שבו נמצא עיקר שכינה.

ומזה למדים הוראה כללית:

ובהקדים – שאין זה כדעת העולם שמתחילים להסתכל מסביב בעיני בשר, שרואים
את ה"בשר" והגשמיות שבכל דבר. ולכן מתייראים ושואלים: מה קורה בעולם, שמדור
לדור ומשנה לשנה "אכשור דרא" (בתמ"י), שאין זה באופן שחלק הטוב גובר והולך
וקדושה ורוחניות הם המושלים ושולטים, אלא לכאורה להיפך, ובפרט בעניינים הקשורים
עם בני ישראל, שהם תמיד "המעט מכל העמים", ועאכו"כ עתה.

וא"כ, ע"פ החשבון ע"פ טבע, כפי שנראה בעיני בשר, יכולים לטעות ולחשוב
שהעולם הוא "יער" שבו שולטים חיות רעות, ולא "גן" שמצמיח פירות למאכל אדם.

וכיון שכן, יכולים לבוא למצב של רפיון ואדישות, ולחשוב, כיצד יכולים לקוות
לפעול שינוי בעולם, בה בשעה שרואים שמדור לדור ומשנה לשנה הולך ופוחת הענין
ד"אכשור דרא"?!

וגם אם יעסוק בזה מתוך קבלת עול (שהרי יהודי מקבל על עצמו פעמיים בכל יום

עול מלכות שמים ועול תורה ומצוותי) - הרי זה עדיין באופן שנראה לו שבודאי לא יצליח, כיון שהעולם הוא "יער" ששולטים בו חיות רעות, ולכן, אף שעוסק בזה בכל עניינו, הרי אין זה בדומה לפעולה שנעשית מתוך חיות ושמחה, כפי שצ"ל בעבודת ה' בכלל, ובמיוחד בעבודה לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

העולם הוא גן פירות!

ועל זה באה הצוואה וההוראה של בעל ההילולא:

בעל ההילולא בעצמו הוא "הגבר ראה עני" - בעברו כל מיני יסורים שונים, מכל ד' הענינים שעליהם חייבים להודות, ועד שגם לאחר שהגיע לכאורה לארץ הרווחה שבה לא ה' מורא מבחוק, היתה גם תקופה זו קשורה עם יסורים רוחניים ויסורים גשמיים, שאין כאן המקום להאריך בזה.

ואעפ"כ הורה הוראה נפלאה - גם לימים ושנים שלאחרי זה - באמרו "באתי לגני"; לאחר שאומר תחילה "באתי" מבהיר מיד בנוגע לעולם שבו חי, שמבלי הבט על מה שרואים בעיני בשר, צריך לידע שהעולם הוא "גן". כלומר, לא סתם שדה עושה תבואה, אלא גן עושה פירות.

אשר 'גן' הוא בשלימות יותר אפילו מ"שדה" - כמובן ע"פ הכלל ש"לפום צערא אגרא", היינו, שככל שהצער והיגיעה גדולים יותר, הרי זה סימן שהדבר הוא יקר יותר, והרי ב"גן" ו"פרדס" הראוי לשמו, שעושה פירות טובים, הצער והיגיעה הם שלא בערך מכמו שהם בשדה, וגם משך הזמן שצריך להמתין עבור פירות הגן הוא באופן של "תוחלת ממושכה" שלא בערך יותר מאשר זמן גידול התבואה בשדה, ובזה גופא יש כמה שינויים מאילן לאילן (כדאיתא בגמרא במסכת בכורות), וככל שתגדל חשיבותו של האילן, יגדל יותר הצער וה"תוחלת ממושכה" עד לצמיחת הפירות, ומזה גופא מוכח גודל החשיבות של "גן" ו"פרדס" שלא בערך לגבי "שדה".

ולא סתם גן של מי שהוא שעבורו מספיקה שתהי' לפירות חשיבות כל שהיא לפי ערך בעל הפרדס והגן, אלא זהו "גן" שהקב"ה אומר עליו שזהו "גני", גן ופרדס שלו, ולא רק בדרך עראי, אלא "גנוני", שזהו המקום שבו נמצאת "עיקר שכינה".

והענין בזה - אשר למרות שגם אצל הקב"ה יש שינוי כפי שנמצא במקום זה או במקום אחר, דאע"פ ש"את השמים ואת הארץ אני מלא" בשווה, הרי בזה גופא יש שינויים - על דרך שמצינו במשנה "עשר קדושות הן", החל מהאופן שבו מתגלה הקב"ה בקדש הקדשים, ועד לאופן כפי שמתגלה במקום הקדושה הכי תחתונה, ועד - כפי שמתגלה בחוץ לארץ; אבל הצד השווה שבכל אלו - שאפילו בדרגא הכי תחתונה הרי זה גנו של הקב"ה. ובאופן של "גנוני", שעיקר דירתו בפרדס וגן זה.

ואז, ללא נפק"מ אם הוא מבין זאת או לא, הנה ביודעו שכך אומרת תורת אמת, הרי

זה בוודאות אצלו שכן הוא האמת, ולכן מסתכל על העולם בצורה אחרת. וכשמסתכל בצורה אחרת, אזי רואה מה שלא מבחינים כשמסתכלים בעיני בשר, בשטחיות במבט ראשון, כיון שיודע מה שצריך לחפש, ומחפש בכיוון זה - למצוא מה שמסתתר מתחת לקליפה החיצונית: פירות הגן.

וכאשר מחפשים בכיוון זה - הנה לכל לראש בטוח הוא שכיון שתורת אמת אומרת שענין זה ישנו, בודאי ימצא זאת; ובידעו שבודאי ימצא אוצר יקר מכל יקר - פירות שהקב"ה מעיד עליהם שהם מהפרדס וגן שבו נמצאת עיקר שכינה - לא יתיירא מהשתדלות ויגיעה. שלא ימנעו אותו ויסיחו את דעתו להתעסק בענינים צדדיים, כיון שיודע אשר ממתין עבורו אוצר יקר מכל יקר - לגלות בעולם שהוא גנו של הקב"ה באופן של עיקר שכינה שבתחתונים היתה.

העלם וחושך העולם - עצת היצר

זוהי ההוראה - לפי הסברה זו . . שצריכים לדעת שנמצאים בעולם יקר ("טייערע וועלט") -

[אלא שהיצה"ר משתדל בכל האופנים האפשריים לכסות על היוקר שבעולם, כדי שהאדם יבוא לידי יאוש ח"ו, או עכ"פ שיעשה עבודתו רק כדי לצאת י"ח וכו', וכיון שזוכרים ש"אומנתו" שבשבילה נברא היא לכסות על האמת, לא יפלא שמצא כמה מיני פיתויים והסתות וכו'].

ולכן, כאשר יוצאים לעולם ושואלים מה קורה בו, ושומעים רק שניתוסף עוד מעשה בלתי רצוי, עוד מאורע בלתי טוב וכו' - אין להתיירא וליפול ברוחו ולחשוב הכיצד יוכל למלא שליחותו, אלא צריך לדעת, שזהו רק אצל אלו שמסתכלים על העולם בעיני בשר; אבל מי שקודם שמסתכל על העולם נושא עיניו (עיני בשר שלו) למרום, כמ"ש: "שאו מרום עיניכם" - אזי רואה "מי ברא אלה", ואז הוא תופס שהעולם הוא "פרדס" ו"גן" של הקב"ה, "גנוני".

ואז ילך לבטח דרכו - בדרך מלכו של עולם, זה הקב"ה . . מתוך ידיעה שבוודאי יצליח למצוא את הפירות הטובים של הגן - "גנוני".

ויה"ר שהעבודה בכל הנ"ל תהי' בלי טירחא - כמדובר כמ"פ שכיון ש"כל ישראל בני מלכים הם" אין להטריח אותם בטירחא מיותרת, ובעגלא דידן נבוא לתכלית השלימות של מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות - הכנה קרובה וכלי לקבל את ה"רב טוב" של ימות המשיח, תכלית שלימות השכר, בקרוב ממש, ובשמחה ובטוב לבב.

פרדס - עבודה וטרחא רבה

לכאורה מדוע הכתוב הוא מלשון "גניי" וכפירוש המדרש שזה קאי על 'מקום שהי' עיקרי בתחילה' ו"עיקר שכינה בתחתונים היתה", הרי הלשון המקובל בהקשר זה הוא "נתאוהה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" ולפי זה הי' צריך להיות כתוב "באתי לדירתי" וכיו"ב?

והענין בזה: החילוק בין דירה לפרדס הוא - ש"דירה" היא באופן שנשארת באותו מעמד ומצב כפי שנבנתה (רק שלעיתים צריך לתקן בה עניינים ולהוסיף וכו' אך באם נבנה הבית כדבעי הרי שזקוק רק לתיקון קל (ולעיתים רחוקות), היינו שלאחרי שבנו הדירה וקישטו אותה ב"כלים נאים" נשארת הדירה כמו שהיא, ובאופן כזה היא כל שלימות הדירה;

משא"כ פרדס - שלימותו אינה באופן שנשאר במעמדו ומצבו, אלא צריך להיות תמיד בתנועה של צמיחה. כל העניינים שנמצאים בפרדס - ענבים, זיתים, ושאר אילני פירות - צריכים לצמוח. ובאופן שהעצים מצמיחים פירות שיש להם גרעינים, וע"י זריעת הגרעינים יצמחו עוד אילנות עושי פירות ובעלי גרעינים וכו' וכו' עד אין סוף.

אמנם לצורך זה דרושים לעבודה וטירחא רבה.

ומזה ההוראה לפועל:

יהודי יכול לטעון שדי לו בכך שיש לו שיעור בתורה, ומקיים מצוות הנחת תפילין ושאר המצוות שבמשך היום, ולכן מבקש הוא שלא יטריחו אותו ביגיעה יתירה.

ועל זה אומרים לו: התפקיד והחלק שלך בעולם הוא - להיות אילן עושה פירות;

כלומר: אסור לו להסתפק בכך שחלקו בעולם עומד על מעמדו ומצבו, היום כמו אתמול, ומחר כמו היום ורק שומר שהמצב לא יתקלקל וכו'. כי הנהגה זו מתאימה ל"דירה", אבל הוא נמצא בעולם שצריך להיות כמו "פרדס" שצומח תמיד.

וכמ"ש "כי האדם עץ השדה".

(י' שבט תשל"ב)

גם עבודה של שבעים שנה!

כאשר יהודי טוען שאינו רוצה לחפש עבודה קשה אלא להתעסק עם תבואה שצומחת לנ"ב יום, וכיון שהתעסק עם פלוני במשך נ"ב יום ולא ראה צמיחת תבואה, שוב אינו רוצה להתעסק עמו ולכן ילך לחפש יהודי אחר או עבודה אחרת וכיו"ב,

אומרים לו: העולם צריך להיות פרדס של אילנות. ופירות של אילן אינם צומחים במשך ימים או שבועות אחדים; יתכן שזהו אילן שזמן צמיחת פירותיו הוא שנה, שנתיים או שלוש, ועד לתמר שעושה פירות לשבעים שנה

- "ימי שנותינו בהם שבעים שנה".

וכאשר בא מלך רומי וטוען: הרי אתה יהודי זקן וא"כ איזו תועלת תהי' לך מהיגיעה עם יהודי שיתכן שלאחרי שבעים שנה יהי' אילן עושי פירות? - עונה לו: כשם שאבותיו הכינו עבורו כך מכין הוא עבור ילדיו. והסוף הוא - כסיפור הידוע בדרז"ל (תענית כג) שהוא בעצמו ראה את הפירות הטובות.

וזוהי ההוראה בנוגע לה"מעשה הוא העיקר" - שההתעסקות ב"מצווה הבאה לידך" אינה באופן שבוחן

תחילה אם זוהי עבודה שיכול לקוות שיראה את הפירות בו ביום, או למחרת או במשך נ"ב יום, ורק אז כדאי לו לעסוק בו אך אם לא אין לו סבלנות לכך, או שחושב שחבל על כוחותיו וכו'. אלא צריכים לדעת שזהו ענין של "גן" ו"פרדס" שככל שיצטרך לטרוח יותר ולהמתין משך זמן ארוך יותר לצמיחת הפירות אזי יצמחו פירות חשובים שלא בערך יותר מאשר הפירות והתבואה שצומחים לנ"ב יום.

(י' שבט תשל"ב)